

ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ ТА УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМ РИЗИКОМ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ: АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ

С.П. Прасолова, к.е.н., доцент

Діяльність банку за своєю природою пов'язана з ризиками, які генеруються численними чинниками (зовнішнім середовищем, структурою активів і пасивів, іншими фінансовими і функціональними чинниками), тому розуміння суті цих ризиків, правильна оцінка й управління ними дозволяє уникнути або значно зменшити ймовірні втрати, що виникають у банківській діяльності.

Незважаючи на те, що питанню банківських ризиків останнім часом приділяється все більша увага як у наукових дослідженнях, так і на практиці, проблема ризиків у банківській діяльності взагалі і, зокрема, валютного ризику залишається складною і недостатньо вивченою. Наявні теоретичні відомості та практичні методики здебільшого присвячені проблемам класифікації ризиків, методам їх кількісної оцінки і, відповідно, менше уваги приділяється пошуку ефективних методів управління, які були б адекватними до реальних можливостей вітчизняних банків.

Так, методологічною основою побудови системи управління валютним ризиком банку є рекомендації Базельського комітету, матеріали НБУ[4; 6], розробки вітчизняних та іноземних фахівців, які стосуються як проблем прогнозування змін валютних курсів (зокрема, у працях Акеліса С.Б., Кулікова А.А., Кравченко П.П., Наймана Е.Л. та ін. [5]), так і проблем загального управління валютним ризиком банку, розглянутих у працях Волошина І.В., Кириченка О.А., Міщенко В.І., Примостки Л.О., Роуза П., Руденко Л.В., Шарової Т., Ющенко В.А., Грюнинга Х., Брайнович Братановича С. та ін. [1; 2; 3; 7; 8; 9; 11; 12].

Більшість авторів схиляється до визначення валютного ризику як ймовірності грошових втрат в результаті коливань валютних курсів. Згідно з

рекомендаціями Базельського комітету та підходами НБУ під валютним ризиком розуміють наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу, який виникає через несприятливі коливання курсів іноземних валют та цін на банківські метали.

У ширшому розумінні валютний ризик полягає в незбалансованості активів і пасивів в кожній валюті за термінами і сумами. Необхідно також враховувати, що зміна курсових співвідношень може призвести до довгострокових негативних наслідків через падіння конкурентоспроможності окремого банку. Це пов'язано з тим, що на сучасному етапі розвитку вітчизняні банки не тільки обслуговують експортно-імпортні операції суб'єктів підприємницької діяльності, а й виступають безпосередніми учасниками операцій на внутрішньому та міжнародних валютних ринках.

Проблема валютного ризику в економічній теорії та практиці вперше постала на початку 70-х років XX століття, коли було введено плаваючі валютні курси. Але лише в останні роки амплітуда коливань валютних курсів (як і відсоткових ставок) досягла величин, що потребують прийняття практичних заходів в цьому напрямку. А саме, послаблення валютного контролю на міжнародних валютних ринках та лібералізація міжнародного руху капіталів сприяли значному зростанню міжнародних фінансових ринків, операції на яких значно перевищують обсяги і темпи росту міжнародної торгівлі, що призводить до нестійкості валютних курсів та, відповідно, до значного валютного ризику.

Головним чинником виникнення валютних ризиків є коротко- та довгострокові коливання обмінних курсів, що залежать від попиту й пропозиції валюти на національних і міжнародних валютних ринках. У цілому, валютний ризик має спекулятивний характер і може призвести до прибутку чи збитку не тільки внаслідок зміни напряму руху валютного курсу, але й внаслідок того, має банк довгу чи коротку нетто-позицію (чисту позицію) в іноземній валюті. Наприклад, якщо банк має довгу валютну

позицію¹, то зниження курсу національної валюти дасть банку чистий прибуток, а підвищення курсу цієї валюти, відповідно, призведе до збитків. За короткої валютної позиції вказані зміни валютного курсу дадуть зворотній ефект.

З практичної точки зору та з метою ефективного управління слід також враховувати наступні різновиди валютного ризику:

- *ризик трансакції або операційний валютний ризик*, який пов'язаний з несприятливими коливаннями курсів іноземних валют, що впливає на реальну вартість відкритих валютних позицій банку. Він призводить до валютних збитків за конкретними операціями в іноземній валюті (наприклад, за операціями маркмейкерства, дилінгу тощо);

- *ризик перерахування однієї валюти в іншу ("трансляційний" або бухгалтерський)* виникає коли величина еквівалента валютної позиції у звітності змінюється в результаті змін обмінних курсів, які використовуються при переоцінці активів і пасивів в іноземних валютах у національну (базову валюту) валюту або коли головний банк, що має закордонні філії, проводить консолідацію фінансової звітності;

- *економічний (діловий) валютний ризик* полягає у змінах положення країни у довгостроковій перспективі чи на конкурентні позиції фінансової установи чи її структур на зовнішньому ринку через суттєві зміни обмінних курсів. Наприклад, знецінення національної валюти може спричинити скорочення імпорту та зростання експорту.

Існують і інші види ризиків, пов'язаних з міжнародними валютними операціями, яким підлягають банки, що виконують такі операції. Наприклад, одним з них є форма **кредитного ризику**, пов'язана з дефолтом зустрічної за валютним контрактом сторони, що може спричинити непокриту валютну

¹ Валютна позиція - це співвідношення вимог (балансових і позабалансових) та зобов'язань (балансових і позабалансових) банку в кожній іноземній валюті та в кожному банківському металі. При їх рівності позиція вважається закритою, при нерівності - відкритою. Відкрита позиція є короткою, якщо обсяг зобов'язань за проданою валютою та банківськими металами перевищує обсяг вимог, і довгою, якщо обсяг вимог за купленою валютою та банківськими металами перевищує обсяг зобов'язань [4; 6].

позицію. Іншою формою кредитного ризику, характерного для валютних операцій є **розрахунковий ризик**, який виникає за валютними контрактами, які передбачають два різних платежі у різних часових поясах, коли зустрічна сторона чи виконавець платежу у вказаному проміжку часу опиняється у стані дефолту. Розбіжність термінів погашення валютних позицій також може спричинити **процентний ризик** за відповідними валютами, коли банк може мати втрати в результаті змін в диференціації процентних ставок та відповідних змін форвардних валютних премій чи знижок.

Враховуючи недостатню дослідженість вказаних різновидів валютного ризику, розглянемо більш докладно основні підходи до їх оцінки і управління.

А саме, такий різновид валютного ризику як *ризик трансакції або операційний валютний ризик* властивий як для активних, так і для пасивних операцій банку в іноземній валюті. На нашу думку, валютний ризик активних операцій банку має коригуватися на кредитний ризик, а пасивних – на ризик ліквідності. Цю залежність можна виразити через формулу розрахунку валютного ризику, властивого окремій строковій операції, що проводить банк в іноземній валюті:

$$R = (100 - R_n) \cdot (S + i/360 \cdot \sum t_i S_i), \quad (1)$$

де R – валютний ризик;

R_n – рівень кредитного ризику для активів та ризику ліквідності для зобов'язань (як рівень можливих втрат від подібних операцій у минулому);

S – відхилення можливого курсу від існуючого на дату закінчення операції;

i – процентна ставка за операцією (по коефіцієнту);

t_i - кількість днів в i -тому періоді нарахування процентів;

S_i - відхилення ймовірного курсу від існуючого на дату перерахування процентів за операціями.

Масштаб такої операції та розмір можливого прийняття валютного ризику повинні ґрунтуватися на загальній якості процесу управління

ризиками та стані валютного ринку своєї країни і країн банків-контрагентів.

В основу мінімізації ризику трансакції або операційного валютного ризику покладено прогнозування змін плаваючих валютних курсів, яке ґрунтується на різноманітних методах і моделях. Наприклад таких, як аналіз часових рядів динаміки курсу валют, технічний аналіз динаміки курсу, фундаментальний аналіз тощо [5, с.37-113; 9, с.450-457]. Відповідно, ***для захисту від несприятливих змін курсу окремих валют застосовують хеджування ризику², до основних методів якого належать:***

- *форвардні угоди* - це угоди, умови яких передбачають виконання цієї операції (з поставкою валюти за договором) пізніше ніж на другий робочий день після дня укладення договору. Недоліком застосування форвардних контрактів для хеджування ризику є те, що вони укладаються на міжбанківському ринку і тому обумовлюють виникнення кредитного ризику;

- для хеджування прибутку закордонних філій банку можуть використовуватись *ф'ючерсні угоди* на купівлю чи продаж стандартизованих сум валют за стандартизованою специфікацією і погодженою ціною;

- для страхування від втрат, пов'язаних зі зміною курсу валюти у визначеному напрямі застосовують *валютні опціони*, які надають право покупцеві такого опціону купувати чи продавати за визначеним курсом суму валюти протягом певного часу за винагороду, що сплачується продавцеві;

- якщо в банку є довга позиція в одній валюті, а коротка – в іншій (на однаковий термін), банк може укласти термінову угоду на купівлю однієї валюти проти продажу іншої, що називають *арбітражем термінових позицій*;

- збиток внаслідок несприятливої зміни курсу однієї валюти можна компенсувати прибутком, отриманим за рахунок сприятливої зміни курсу іншої валюти на основі *підбору у певних пропорціях валют з негативною кореляцією зміни курсу у так звану „валютну корзину”*.

² Хеджування – це створення валютної позиції, коли один валютний ризик, компенсується іншим відповідним ризиком, тобто коли збитки від несприятливої зміни валютного курсу компенсуються за рахунок рівнозначних угод з валютою, курс якої змінюється в протилежному напрямі [1, с.497; 5, с.162-163; 9, с.457,]

У цілому, використовуючи вказані методи для хеджування валютного ризику слід пам'ятати, *що метою ефективної програми хеджування має бути не повне усунення ризику, а досягнення оптимальної структури ризику, тобто співвідношення між перевагами хеджування та його вартістю*. А саме, важливо правильно оцінити величину ймовірних втрат, які банк може понести у разі відмови від хеджу. Так, якщо ймовірні втрати є незначними, а прибуток від хеджування може виявитися меншим, ніж витрати на його здійснення, то в такому випадку краще відмовитися від реалізації хеджу. Крім того, як і будь-яка інша фінансова діяльність, хеджування потребує розробки відповідних внутрішньобанківських правил і процедур.

З іншого боку, якщо банк виконує операції з вищевказаними похідними інструментами (форвардами, ф'ючерсами тощо), він повинен встановити ліміти на розмір невідповідностей термінів в пакетах валютних операцій. Такі ліміти можуть виражатися в граничній сумарній величині усіх діючих валютних контрактів з визначеними термінами реалізації і встановлюватися, наприклад, щоденно на контракти з терміном погашення протягом наступних одного чи двох тижнів або раз на два тижні за контрактами, термін яких закінчується протягом шести місяців.

Для мінімізації ризику трансакції або операційного валютного ризику, пов'язаного зі здійсненням дилерських чи брокерських валютних операцій *банк повинен також встановлювати і підтримувати ліміти на грошові операції з кожною валютою*, а також встановлювати ліміти для кожного окремого валютного дилера (брокера). Здійснення подібних операцій банком також повинно супроводжуватись розробкою положення про припинення збиткових валютних операцій у разі перевищення величини ліміту потенційних втрат за різними позиціями та валютами.

Рівень "трансляційного" або бухгалтерського потенційного валютного ризик, на нашу думку, буде залежати від спеціалізації банку та масштабів його діяльності. Так, наприклад, малі та нові банки, які

обмежуються обслуговуванням валютних потреб своїх клієнтів, утворюють незначні та короткострокові валютні позиції. Такі банки відчують вплив валютного ризику протягом досить короткого проміжку часу та в обмежених масштабах і тому не потребують ґрунтового управління валютним ризиком.

Якщо ж банки підтримують кореспондентські відносини з іноземними банками або здійснюють кредитні та депозитні операції в іноземній валюті, які утворюють відкриті валютні позиції, відчують вплив значно більшого валютного ризику. Це є характерним для середніх та великих банків. Так, наприклад, таблиця 1 характеризує рівень валютного ризику одного із середніх за розмірами чистих активів банків України (АБ „Полтава-банк”, що є регіональним банком). Дані табл. 1 свідчать, що частка валютних активів банку в загальній сумі балансу банку протягом останніх двох років залишалася майже незмінною і коливалася у межах 12-13% (12,98% - у минулому та 12,4% у звітному, 2006 році), на той час як частка валютних зобов’язань за аналізований період скоротилася з 13,52% до 10,77%. Можна стверджувати, що обсяги кредитного портфеля банку перевищують можливості фінансування за рахунок депозитної бази, тобто недостатність фінансування забезпечувався за рахунок інших запозичень, які призводять до зростання ризику консолідації боргів та валютного ризику.

Таблиця 1. Аналіз валютного ризику АБ „Полтава-банк”, тис.грн.[10]

Показники	Євро (EUR)	Долари США(USD)	Російський рубль та ін.. (RUB)	Усього
Звітний рік				
Валютні активи, всього	13 827	45 884	2 421	62 132
Питома вага валютних активів в загальній сумі активів банку ¹ , %	2,76	9,16	0,48	12,40
Валютні зобов’язання, всього	13 496	38 940	1 478	53 914
Питома вага валютних зобов’язань в загальній сумі пасивів банку ¹ , %	2,69	7,78	0,30	10,77
Чиста балансова позиція	331	6 944	944	8 219
Чиста позабалансова позиція за умовними сумами	1 937	2 197	0	4 134
Загальна валютна позиція ²	2 268	9 141	943	12 353
Минулий рік				

Валютні активи, всього	6 609	48 727	1 697	57 033
Питома вага валютних активів в загальній сумі активів банку ¹ , %	1,50	11,09	0,39	12,98
Валютні зобов'язання, всього	6 936	51 245	1 214	59 395
Питома вага валютних зобов'язань в загальній сумі пасивів банку ¹ , %	1,58	11,67	0,27	13,52
Чиста балансова позиція	(327)	(2518)	483	(2 362)
Чиста позабалансова позиція за умовними сумами	2 008	1 070	0	3 078
Загальна валютна позиція	1 681	(1 448)	483	3 612

¹ Загальна сума активів (пасивів) банку у звітному році – 500 804 тис.грн., а у минулому році – 439 258 тис.грн.

² Величина загальної валютної позиції визначається як сума абсолютних значень довгих та коротких валютних позицій по кожній валюті. Наприклад, у минулому році: (1 681) + (- 1 448) + (483) = 3 612

Для більш ґрунтовного аналізу валютного ризику також досліджують зміни у структури валютних активів і зобов'язань банку. Так, дані таблиці 2 свідчать, що кошти клієнтів аналізованого АБ „Полтава-банк” є основним і єдиним джерелом валютних ресурсів банку, які використовуються для відкриття кореспондентських рахунків в іноземних банках (21,8% у звітному, 2006 році) та для надання кредитів клієнтам (відповідно, 68,9%). При цьому, зростання частки коштів на коррахунках в інших банках в аналізованому періоді (з 11,5% до 21,8%) свідчить про розвиток відносин з іноземними банками. Аналіз структури валютних активів за видами валют також дає змогу зробити висновок про чітку тенденцію збільшення частки валютних активів у євро за цей період (з 11,6% до 22,3%), оскільки курс цієї валюти має тенденцію до зростання, що дозволяє одержувати спекулятивний прибуток

Таблиця 2. Аналіз структури валютних активів та зобов'язань АБ „Полтава-банк”[10]

Показники	Євро (EUR)		Долари США(USD)		Російський рубль та ін.. (RUB)		Усього	
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%
Звітний рік								
Валютні активи, всього	13 827	22,3	45 884	73,8	2 421	3,9	62 132	100,0

у тому числі:								
- кошти в інших банках;	8 872	14,3	3 019	4,9	1 642	2,6	13 530	21,8
- кредити та заборгованість клієнтів	4 320	7,0	38 465	61,9	0,0	0,0	42 785	68,9
Валютні зобов'язання, всього	13 496	25,0	38 940	72,2	1 478	2,7	53 914	100,0
у тому числі:								
- кошти клієнтів	13 305	24,7	37 470	69,5	1 438	2,7	52 213	96,8
Минулий рік								
Валютні активи, всього	6 609	11,6	48 727	85,4	1 697	3,0	57 033	100,0
у тому числі:								
- кошти в інших банках;	763	1,3	5 239	9,2	540	0,9	6 542	11,5
- кредити та заборгованість клієнтів	5 433	9,5	41 971	73,6	0,0	0,0	47 404	83,1
Валютні зобов'язання, всього	6 936	11,7	51 245	86,3	1 214	2,0	59 395	100,0
у тому числі:								
- кошти клієнтів	6 631	11,2	49 505	83,3	1 214	2,0	57 350	96,6

Як уже зазначалося **дані таблиць 1 та 2 характеризують, перш за все ризик перерахування однієї валюти в іншу ("трансляційний" або бухгалтерський)**. В основу управління цим різновидом валютного ризику, на нашу думку покладено **метод лімітування чи управління відкритою валютною позицією**. Під лімітом відкритої валютної позиції розуміють установлення кількісних обмежень на співвідношення між відкритою валютною позицією і власним капіталом. Ліміти обмежують обсяг ризику, пов'язаного зі зміною валютного курсу. Так, на сьогодні в Україні діє норматив ризику загальної відкритої (довгої/короткої) валютної позиції банку (Н13), а також встановлюється обмеження ризику окремо для довгих та коротких відкритих валютних позицій [4].

Використання методу управління відкритою валютною позицією (ВВП) як методу управління даним різновидом валютного ризику означає, що банку у певних межах припускає для себе валютний ризик. Оцінюючи можливі зміни курсу, а також визначаючи ліміт можливих збитків (прибутків) у зв'язку з коливаннями курсів, встановлюються ліміти оперативної і стратегічної ВВП щодо термінів і операцій. **Такі ліміти повинні регулярно перевірятися на їх відповідність потенційним змінам стійкості**

валютних курсів та загальній політиці банку щодо діяльності з іноземної валюти з урахуванням достатності капіталу банку, ліквідності, а також інших видів ризику. Ця політика має визначати мінімальні нормативи бухгалтерської звітності та нормативи переоцінки позицій щодо іноземної валюти (у т.ч. частоту проведення таких переоцінок для цілей управління та цілей обліку) та включати формальне затвердження обмежень на операції в іноземній валюті, що ґрунтуються на аналізі загальної відкритої валютної позиції, приклад розрахунку якої наведено в табл.1.

Такий розрахунок враховує агрегований підсумок абсолютних значень чистих балансових позицій (тобто, всі статті активів мінус усі статті пасивів, з урахуванням нарахованих процентів, номінованих у відповідній валюті) та чистих позабалансових довгих і коротких позицій по кожній валюті. Наприклад, за даними табл.1 в аналізованому банку спостерігається значне зростання значення загальної відкритої валютної позиції (з 3 612 тис.грн. у минулому році до 12 353 тис грн у звітному) Це вказує на підвищення валютного ризику, який приймає на себе банк.

Таким чином, для обмеження втрат від такого ризику банк і повинен розробити ефективну систему лімітів, яка повинна ґрунтуватися на оцінці потенційних збитків в окремих валютах. А саме, ліміти на більш рухомі за курсом і менш ліквідні види валют мають бути нижчі лімітів на стійкі ліквідні валюти. Коли національна валюта піддається ризику значної девальвації, усі короткі позиції в іноземній валюті повинні строго обмежуватися, особливо короткі позиції щодо твердої валюти. Також мають строго обмежуватися довгі позиції у валюті, що піддається девальвації, чи наявної в обмежених обсягах.

Для зниження „трансляційного” або бухгалтерського різновиду валютного ризику можна використовувати й інші методи його управління, зокрема, такі як:

- *реструктуризація заборгованості*, яку проводять за наявності заборгованості в іноземній валюті, курс якої має тенденцію до зростання,

а її погашення передбачається здійснювати за рахунок надходження валюти, курс якої має тенденцію до зниження. У такому випадку доцільно взяти кредит у валюті, що знижується та конвертувати суму кредиту у валюту, що зростає;

- *метод самострахування* передбачає врахування у ціні банківського продукту величини можливого збитку від зміни валютного курсу, що використовується для формування страхового фонду;
- *метод випередження або відставання*, який ґрунтується на змінах строків платежів в іноземних валютах залежно від очікуваних коливань валютних курсів за рахунок прискорення, сповільнення чи дострокове погашення боргів[, с.307-309]. Маніпулювання строками дозволяє закрити короткі позиції за певними валютами до зростання їх ринкового курсу, а довгі позиції – до зниження курсу;
- *дисконтування платіжних вимог в іноземній валюті через проведення форфетингових операцій*, сутність яких полягає у переуступці банку права вимоги заборгованості в іноземній валюті в обмін на негайну виплату банком власнику векселя відповідну суму в національній валюті або іншій іноземній валюті;
- *структурне балансування*, яке полягає у підтримці такої структури активів і пасивів, яка дасть змогу покрити збитки, отримані у зв'язку з несприятливими змінами валютного курсу, прибутками, отриманими від цієї ж зміни курсу за іншими позиціями балансу. Основою такого балансування є управління грошовими потоками в іноземній валюті.

Такий різновид валютного ризику як *економічний (діловий) ризик*, пов'язують, перш за все з ймовірністю втрат через неплатежі контрагентів з інших країн. Цей ризик, в свою чергу, залежить від умов країн, в яких ведуть бізнес ці контрагенти. Цей ризик особливо проявляється в тих країнах, де відсутня повна конвертованість валюти або де уряд обмежує доступ на зовнішні валютні ринки чи можливість проведення міжнародних валютних операцій. З метою зниження такого ризику банк має встановити не тільки

агрегований ліміт щодо кредитів для кожного контрагента, але й ліміт ризику врегулювання для обсягу угоди (угод), що може бути врегульована за один день. Крім того, має бути встановлений ліміт для країн на повний ризик (ліміт країни), пов'язаний з усіма контрагентами, що розташовані на території кожної окремої країни. Такі ліміти мають бути чітко встановлені і зафіксовані у валютній політиці банку, вони повинні періодично переглядатися й поновлюватися та своєчасно доводитися до працівників зовнішнього відділу банку.

Таким чином, для створення ефективної системи управління валютним ризиком банку, що включає виявлення, кількісну оцінку, моніторинг та оптимальне збалансування окремих елементів та типів ризику, необхідно враховувати наступні основні аспекти, які мають бути зафіксовані у валютній політиці банку:

- валютний ризик має спекулятивний характер і може призвести до прибутку чи збитку не тільки внаслідок зміни напряму руху валютного курсу, але й внаслідок того, має банк довгу чи коротку нетто-позицію (чисту позицію) в іноземній валюті;

- в основу мінімізації *ризиків трансакції або операційного валютного ризику* покладено прогнозування змін плаваючих валютних курсів, яке ґрунтується на різноманітних методах і моделях та використання хеджування ризику (укладення форвардних, ф'ючерсних та опціонних угод, арбітраж термінових позицій, використання „валютної корзини”), а також встановленні та підтримки лімітів на розмір грошових операцій з кожною валютою та для кожного окремого валютного дилера (брокера). Здійснення подібних операцій банком також повинно супроводжуватись розробкою положення про припинення збиткових валютних операцій у разі перевищення величини ліміту потенційних втрат за різними позиціями та валютами;

- метою ефективної програми хеджування має бути не повне усунення ризику, а досягнення оптимальної структури ризику, тобто співвідношення

між перевагами хеджування та його вартістю;

- *рівень "трансляційного" або бухгалтерського потенційного валютного ризику*, на нашу думку, буде залежати від спеціалізації банку та масштабів його діяльності. В основу управління цим різновидом валютного ризику покладено метод лімітування чи управління відкритою валютною позицією. Такі ліміти оперативної і стратегічної відкритої валютної позиції щодо термінів і операцій повинні регулярно перевірятися на їх відповідність потенційним змінам стійкості валютних курсів та загальній політиці банку щодо діяльності з іноземної валюти з урахуванням достатності капіталу банку, ліквідності, а також інших видів ризику;

- валютна політика має визначати мінімальні нормативи бухгалтерської звітності та нормативи переоцінки валютних позицій щодо іноземної валюти (у т.ч. частоту проведення таких переоцінок для цілей управління та цілей обліку) та включати формальне затвердження обмежень на операції в іноземній валюті, що ґрунтуються на аналізі загальної відкритої валютної позиції;

- для зниження „трансляційного” або бухгалтерського різновиду валютного ризику можна використовувати й інші методи його управління, зокрема, такі як реструктуризація заборгованості, метод самострахування, структурне балансування, метод випередження або відставання тощо;

- з метою зниження такого різновиду валютного ризику як *економічний (діловий) ризик*, банк має встановити ефективну систему лімітів, перш за все лімітів країн на повний ризик (ліміт країни), пов'язаних з усіма контрагентами, що розташовані на території кожної окремої країни.

Тим самим, головними елементами процесу оцінювання та управління валютним ризиком є знання, досвід, точність інформації та ефективність установлення лімітів ризику. А загальний масштаб валютних операцій та розмір прийняття валютного ризику повинні ґрунтуватися як на загальній якості процесу управління ризиком, так і на оцінці стану своєї країни та країн банків-контрагентів.

Література:

1. Банківський менеджмент: Підручник /За ред.. О.А. Кириченка, В.І.Міщенко. – К.:Знання, 2005. – 831 с.
2. Волошин И.В. Оценка банковских рисков: новые подходы. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004.
3. Грюнинг Х. Ван, Брайнович Братанович С. Анализ банковских рисков. Система оценки корпоративного управления и управления финансовым риском / Пер. с англ. – М.: Издательство «Весь Мир», 2004. – 304с.
4. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджена постановою Правління НБУ від 15.09.2004р. №437 / База даних інф.-довід. системи "Ліга-закон". Ел. читальний зал ПУСКУ
5. Куликов А.А. Форекс для начинающих. Справочник биржевого спекулянта. 2-е изд. – СПб: Питер, 2007. – 384с.
6. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України, схвалені постановою Правління НБУ від 02.08. 2004 р. №361 /База даних інф.-довід. системи „Ліга-закон”. Ел. читальний зал ПУСКУ.
7. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент банку: Підручник. – 2-ге вид., доп і перероб. - К.: КНЕУ, 2004. – 468 с.
8. Роуз Питер С. Банковский менеджмент. Пер. с англ. со 2-го изд. – М.: «Дело ЛТД», 1995. – 768 с.
9. Руденко Л.В. Міжнародні кредитно-розрахункові і валютні операції: Підручник. Київ: ЦУЛ, 2003. – 616с.
- 10.Фінансова звітність ПАБ „Полтава-банк” за звітом незалежних аудиторів [http:// www.poltavabank.com/zvit/2007/zvit 2006.pdf](http://www.poltavabank.com/zvit/2007/zvit%202006.pdf)
- 11.Шарова Т. Управление валютными рисками. – К., 1994. - 198с.
- 12.Ющенко В.А., Міщенко В.І. Управління валютними ризиками: Навч.посібник. – К.: Знання, 1998. – 444с.